

replacement of parts of speech that help to achieve the adequacy of translation are also quite common.

The subject of the study is the ways of reproducing the linguistic and cultural features of English-language political speeches in Ukrainian. During the analysis, we determined that in the process of translation, the interpreter himself must have «cultural competence», in order to identify the specifics of culture in the text. The success of translation as a linguocultural translation largely depends on the understanding of the meanings implicitly expressed in the text based on cultural values; the ability to choose the right linguistic means to convey a message in order to achieve the influence of translation, equivalent to the impact of the original.

Key words: political speech, political text, linguocultural, translation, translation transformations.

REFERENCES

- Alieva T. V. (2013). Linguistic means of realization of the conceptual opposition «we — they» in the British political discourse: Abstract. Dis. ... cand. Philol. Sciences, 28 p. [in Russian]
- Antypova O. P. (2013). Sociocultural space of the information era : mutual influence of natural and artificial languages: monograph, Dnepropetrovsk : DГУVD publ., 179 p. [in Ukrainian]
- Barkhudarov L. S. (1975). Language and translation (Issues of general and particular theory of translation). M.: «International. Relations», 240 p. [in Russian]
- Vereshchagin E. M., Kostomarov V. G. (1990). Language and culture: linguistics in teaching Russian as a foreign language. 4th ed. Pererab and add.. Moscow, 246 p. [in Russian]
- Dijk T. A. Van Dijk (2000). Language. Cognition. Communication. BCG named after I. A. Baudouin de Courtenay, 308 p. [in Russian]
- Prutnik E., Taylor V. (2009). Inaugural speeches of US presidents. Kharkiv: Folio, 152 p. [in Ukrainian]
- Karaban V. I. (2004). Translation of English scientific and technical literature : grammatical difficulties, lexical, terminological and genre-stylistic problems. Vinnytsia : Novaya kniga publ., 576 p. [in Ukrainian]
- Komissarov V. N., Retsker Ya. I., Tarkhov V. I. (1960). Manual on translation from English into Russian. Part I. Lexicophraseological foundations of translation. Moscow, 324 p. [in Russian]
- Krasnykh V. V. (1998). Virtual reality or real virtuality? Person. Conscience. Communication. Moscow: DialogMSU, 350 p. [in Russian]
- Fedorov, A. V. (2002). Fundamentals of the general theory of translation: textbook. Manual, Moscow: PHILOLOGY THREE, 416 p. [in Russian]
- Cherednichenko O. I. (2005). Theory and practice of translation. Kiev: Libid, 370 p. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 18.10.2021

УДК 81'25+811.111+811.161.2+81'276.6

ВПЛИВ ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНИХ ФАКТОРІВ НА ЯКІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕКСТІВ СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНОЇ ТЕМАТИКИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Костянтин Чумаченко

здобувач вищої освіти за другим (магістерським) рівнем зі спеціальності 035 Філологія
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Одеса, Україна

e-mail: kostya4yma4enko@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-3990-937X>

Ганна Пальонова

здобувачка вищої освіти за другим (магістерським) рівнем зі спеціальності
035 Філологія Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Одеса, Україна

Ганна Нагірняк

здобувачка вищої освіти за другим (магістерським) рівнем зі спеціальності 035
Філологія Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,

Одеса, Україна

АНОТАЦІЯ

У статті встановлено, що найбільшу зацікавленість у плані порівняння та перекладу викликає аналіз мовних одиниць англійської та української мов на екстралінгвістичному рівні з точки зору їхньої семантичної структури та культурного значення. В межах проведеного дослідження авторами виявлені екстралінгвістичні аспекти, перекладацькі засоби та

методи передачі інформації, до яких перекладач вдається, працюючи з суспільно-політичним текстом. В ході дослідження встановлено, що особливість суспільно-політичного перекладу полягає у тому, щоб передати та показати засоби передачі інформації, до яких перекладач вдається у суспільно-політичному тексті, в якому на перший план висувається не проста передача або який не розглядається з точки зору його естетичної цінності, а де розкривається аксіологічний аспект його змісту. Адже успіх тексту визначається тим, наскільки ефективно використовуються в перекладі мовні засоби впливу і наскільки текст відповідає прийнятим в іншому мовному колективі нормам масової комунікації. Автори дійшли висновку, що будь-який переклад, орієнтований на передачу лише змісту суспільно-політичного тексту та ігноруючий необхідність забезпечити його культурну адаптацію, у принципі не може бути визнаний адекватним. Підводячи підсумки, зазначимо, що при перекладі суспільно-політичних термінів необхідно використовувати певні прийоми. Шляхом аналізу авторами виявлено, що основними перекладацькими трансформаціями для якісного перекладу суспільно-політичних термінів є: калькування, транслітерація / транскрипція, описовий переклад, функціональна заміна.

Ключові слова: суспільно-політична лексика, суспільно-політична термінологія, політичний дискурс, екстралінгвістика, ЗМІ, публіцистичний дискурс, переклад, якість перекладу.

Вступ. Громадське життя представлено численними і взаємопов'язаними сферами, найбільші з них — економічна, соціальна, політична і духовна. Кожна з цих сфер представляє собою певну систему зі своїм типом організації й управління, зі своїми законами розвитку і традиціями. Особливе місце серед перелічених сфер займає політична, призначенням якої на відміну від всіх інших сфер є організація і здійснення державного управління в цілому. Політична сфера з'явилася одночасно з людським суспільством і буде в тій чи іншій формі завжди супроводжувати його розвиток. Її вивчення дає ключ до пізнання і розуміння політичних інститутів, політичних рухів і самої політики. Визначення поняття цієї сфери, її сутності і характеру має найважливіше значення для розуміння природи політики і держави, дозволяє виділити політику і політичні відносини з усієї суми суспільних відносин.

Політична активність громадян на сучасному етапі розвитку суспільства, можливість відкрито виявляти свою позицію, брати участь у вирішенні проблем держави призводить до того, що суспільно-політична лексика все частіше вживається у повсякденній мові, виходить за рамки політики. Більшість політичних та суспільно-політичних

термінів зрозуміла представникам тієї культури, до якої вони належать, отже сприйняття цих термінів передбачає вираження ставлення до них. У такому розумінні суспільно-політична лексика та суспільно-політична термінологія проявляються їх соціально-оцінним характером та «специфікою суспільно-політичної термінології в порівнянні з іншими терміносистемами (несуспільних наук)».

Серед численних складних проблем, які вивчає сучасне мовознавство, важливе місце займає вивчення лінгвістичних аспектів міжмовної комунікації, яку називають «перекладом» або «перекладацькою діяльністю». Граючи важливу роль в житті суспільства, політична сфера здавна тією чи іншою мірою привертає до себе увагу представників різних суспільних наук — економічної теорії, права, соціології, психології, а також лінгвістів, зокрема — лінгвістів-перекладачів. Найбільш затребуваним перекладом є суспільно-політичний переклад не тільки в Україні, але й у зарубіжних країнах.

Суспільно-політична лексика вживається у ЗМІ, у виступах політичних та громадських діячів, тобто є основою ЗМІ, їх предметом. Зрозумілість та доступність складають відмінну особливість суспільно-політичної лексики.

Теорія термінології описана у працях Д. С. Лотте, Е. К. Дрезена, О. Вюстера, О. О. Реформатського, Г. О. Вінокура, В. В. Виноградова, С. Г. Бархударова. Теоретичні засади сучасного термінознавства сформульовані К. Я. Авербухом, Л. М. Алексеевою, В. М. Лійчик, С. В. Гриньовим-Гриневичем, Р. Ю. Кобриним, О. В. Суперанською, О. С. Ахмановою, В. О. Татаріновим, В. П. Даниленко, О. С. Гердом, Б. М. Головіним, Ю. М. Марчуком. Основи когнітивного термінознавства розроблено у працях Л. О. Манерко, В. Ф. Новодранової, С. Д. Шелова, Є. І. Голованова, М. М. Володіної.

Сучасні розробки в галузі політичної лінгвістики, соціології та філософії ведуться О. І. Шейгал, Р. Ж. Шварценберг, О. П. Чудіновим, А. Л. Стрізе, П. Серіо, Є. А. Поповичем та ін. Вивченням безпосередньо політичної мови займаються Є. В. Розен, І. В. Токарева, А. А. Бурячок, Т. С. Коготкова, Т. Б. Крючкова, С. А. Манік, Т. А. Широкова та інші.

Наукова література, що відображає дослідження суспільно-політичної лексики та суспільно-політичної термінології, представлена роботами А. О. Алексеева, Л. Л. Бантишева, С. Г. Ілленко, Т. С. Ко-

готкова, Р. В. Сорокіна, В. В. Шмелькова, В. М. Яшина, присвячених історії формування суспільно-політичної лексики; А. А. Бурячка, А. В. Єрмакова, Б. А. Ібрагімової, Б. Ісхан, І. Ф. Протченко, О. О. Хаді, присвячених номінативному опису суспільно-політичної лексики. З точки зору перекладу суспільно-політичної лексики на увагу заслуговують роботи А. Г. Анісімової, В. Г. Гака, Ю. І. Горбунова, Т. І. Гуськової, Є. В. Давидової, В. М. Крупнова, С. А. Манік, Ю. В. Наволочної, І. Я. Рецкера, В. М. Трибунської, М. А. Уварової.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю підвищення якості перекладних текстів, усунення помилок у перекладі, що виникають внаслідок недостатньої уваги до екстралінгвістичних факторів. Оскільки переклад — процес не тільки міжмовного посередництва, але і міжкультурного, перекладач в процесі здійснення своєї діяльності занурюється в міжкультурний простір, де співіснують і взаємодіють різні смисли і цінності. Без урахування цієї взаємодії неможливо створити якісний перекладацький продукт. Внаслідок тісної взаємодії мовних і позамовних чинників у процесі перекладу не цілком ясно, яка роль кожного з них.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження стало вивчення впливу екстралінгвістичних факторів на якість перекладу англійських текстів українською мовою. Для досягнення поставленої мети у роботі вирішуються такі дослідницькі завдання: охарактеризовано тексти суспільно-політичної тематики, зокрема суспільно-політичну лексику та суспільно-політичну термінологію. Крім того, опрацьовано перекладацькі операції, що актуалізують якість при перекладі екстралінгвістичних аспектів термінології англійських текстів суспільно-політичної тематики українською мовою.

Матеріали та методи дослідження. Матеріалом виступили тексти англійських політичних новин та їх переклад на українську мову. При написанні роботи були застосовані такі методи наукового дослідження, як вивчення наукової літератури, що відповідає цілям вивчення, відбір матеріалу для проведення мовностилістичного розбору; подальший аналіз відібраної нами літератури, що включає в себе метод порівняльного аналізу перекладу — порівняння оригінального тексту, його структури та мовних особливостей з його перекладом; лінгво-статистичний метод, що дозволив отримати кількісні дані про мовні явища.

Результати та дискусія. Наукові праці сучасних вчених дають різні визначення політичного дискурсу.

М. М. Равочкін зазначає, що політичний дискурс — практичне структурування вербально-сислової реальності через комунікативну взаємодію суб'єктів владних інтенцій в політичній реальності (Равочкін, 2018). На його думку, політичний дискурс — це вербалізація політичних ідей для їх реалізації в політичні дії.

Н. В. Кондратенко, застосовуючи комунікативно-дискурсивний підхід, визначає політичний дискурс як конкретний вияв політичної комунікації, що передбачає актуалізацію політичного тексту в комунікативному акті взаємодії політичного суб'єкта (політика, політичної сили, влади) та об'єкта (аудиторії, електорату, виборця) (Кондратенко, 2007).

О. І. Шейгал вважає, що під політичним дискурсом слід розуміти будь-які мовні утворення, адресат, суб'єкт або зміст яких підпадає під сферу політики (Шейгал, 2004). На думку А. Б. Романюк та Н. О. Синеокої, про політичний дискурс можна говорити як про суму мовних утворень в конкретному паралінгвістичному контексті — контексті політичних переконань і поглядів, політичної діяльності, включаючи негативні її прояви (Романюк, 2012; Синеокая, 2012).

Поряд з поняттям «політичний дискурс» вживаються також дефініції «суспільно-політична мова», «агітаційно-політична мова», «політична мова».

Сучасні науковці О. В. Антонюк та Г. М. Вусик, виокремлюючи політичний дискурс як субдискурс, поділяють його на такі різновиди:

- 1) за формою (усні та писемні);
- 2) за чинником мовця (адресантно-прямі й опосередковані);
- 3) за метою (інформативні (новини, повідомлення), спонукальні (агітаційні листівки, прокламації), іміджеві (буклети, телевізійні рекламні ролики), мотиваційні (тексти чорного PR), експресивні (фото, пісні, анекдоти);
- 4) за чинником адресата (особисто адресовані (пряме поштове листування) та масово адресовані (телевізійні повідомлення);
- 5) за сферою функціонування (телевізійний, газетно-журнальний, радіо-, рекламний або PR) (Антонюк, Вусик, 2020).

Політичний дискурс має вельми специфічні характеристики. Зокрема характерними рисами в плані лексики є досить широке вико-

ристання професійної політичної термінології, часте вживання «високих», тобто книжкових слів, кліше і штампів, необразних стійких фраз. Принципова відмінність політичної мови від звичайної полягає в такій зміні співвідношення між словом і значенням, при якій звичні мовні одиниці отримують незвичайну інтерпретацію, а добре знайомі ситуації включаються в несподівані смислові контексти.

Політичний дискурс за стилем є дуже близьким до публіцистичного та, на відміну від «спеціалізованих мов», характеризується переважно спрямованістю на масову аудиторію (Чепелева, Александрова, 2019). Для політичного дискурсу, завдяки об'єктивно властивим йому особливостям, характерною є заданість на вплив: спрямованість на навіювання певних поглядів, зміна намірів, думок, мотивацій дій.

Серед характеристик політичного дискурсу можна назвати і його невизначеність. Політичним текстам властива логічна стрункність. Перевага віддається загальним формулюванням, а не конкретним фактам. Часто використовуються мовні шаблони і стереотипи. Незручні висловлювання замінюються умовними, а то і такими, що нічого не значать (Колесникова, 2011). Політична мова також вважає за краще коментування, а не інформацію. Важливою особливістю політичного дискурсу є спрямованість його аргументів переважно на почуття, а не на розум.

У політичному дискурсі часто вживаються ідеологеми, оскільки вони є ефективним засобом управління масовою свідомістю (Карабута, 2012).

Як свідчать результати теоретичного аналізу, сучасному політичному дискурсу властиві такі характеристики: запозичення, книжкові слова, кліше і штампи, загальноприйняті й авторські скорочення, власні назви, прикметники, утворені від прізвищ, неологізми, емоційна й оцінна лексика, прийом лексичного повтору, ідеологеми та професійна політична термінологія. Також в результаті дослідження було виявлено, що особливістю мовностилістичних характеристик політичного тексту є приналежність лексичних одиниць до сфери політики. Отже при перекладі перекладач повинен орієнтуватися на сферу політики і володіти необхідними для роботи з нею знаннями.

Основною ознакою політичного дискурсу є його інституційність, а важливою рисою є його опосередкованість засобами масової комунікації (Василенко, 2020). Тому політичну лексику можна трактувати

як неоднорідну за складом і велику за обсягом лексичну систему, що включає ідеологізовані соціально-оціночні терміни, що функціонують в публіцистичному дискурсі, який відображає актуальні для конкретного часу поняття суспільного, політичного і соціального життя суспільства, що застосовуються переважно в засобах масової комунікації.

Характерною особливістю суспільно-політичної мови є багатозначність її основної лексики. З цим тісно пов'язана така характеристика політичної мови, як її полемічність, інакше кажучи — спрямованість на формування негативного ставлення до політичних противників, які нав'язують громадськості свої цінності і оцінки. Це зокрема призводить до того, що одні й ті ж слова прихильників різних політичних поглядів сприймаються неоднозначно, а часто і зовсім протилежно (Антонюк, Вусик, 2020). До того ж мова характеризується особливим словником (що за запасом належать до даної предметної області слів і виразів), смисловими зв'язками між окремими політичними концептами, базовими абстракціями і метафорами, типовими контекстами слововживання, побудовою суджень.

С. А. Манік під суспільно-політичною лексикою розуміє «сукупність лексичних одиниць, що називають поняття суспільної, політичної та соціальної реальності, пов'язані з ідеологією (тобто які володіють ідеологізованістю) і вживані майже в усіх сферах щоденної комунікації» (Манік, 2014: 19). В цьому визначенні автор розширює сферу вживання суспільно-політичної мови, це пов'язано з тим, що ідеологія пронизує всі сфери життєдіяльності держави та суспільства, в яких вона існує.

Протилежної точки зору дотримується сучасна українська дослідниця Н. М. Поліщук. У своєму визначенні авторка чітко вказує сфери функціонування суспільно-політичної мови — політика, соціологія, політична економія (Поліщук, 2016). Однак усі ці сфери тісно взаємопов'язані з іншими аспектами людської діяльності, які позначають явища та поняття з поля діяльності культури, філософії, права та ін. Отже, суспільно-політична лексика пов'язана з іншими предметно-тематичними об'єднаннями слів.

Так, І. В. Токарева до суспільно-політичної лексики відносить лексичні одиниці в галузі політики та економіки (Токарева, 2011), І. В. Холявко — одиниці різного походження для позначення понять

з таких сфер суспільного життя, як політика, економіка, сфера взаємовідносин у суспільстві та ін. (Холявко, 2004).

Таким чином, під суспільно-політичною лексикою в нашій роботі розуміється неоднорідна за складом і велика за обсягом лексична система, що включає ідеологізовані соціально-оціночні слова та словосполучення, що функціонують у публіцистичному дискурсі, що відображає актуальні для конкретного часу поняття суспільного, політичного та соціального життя та вживається, здебільшого, у засобах масової (соціально-політичної) комунікації. На нашу думку, суспільно-політична лексика має як універсальні, так і національно-культурні особливості. Вона описує та характеризує суспільні та політичні явища, центральними елементами яких є поняття «політик» та «суспільство». Отже, це два компоненти суспільно-політичної лексики, біля яких розвиваються всі події, що відбуваються в тій чи іншій державі.

Під політичною термінологією сучасна дослідниця Б. О. Нечипоренко розуміє відкриту систему номінативних одиниць, які є різними за походженням, спеціалізовані лексично (створені або запозичені), семантично (загальноновживані слова, що отримали термінологічне значення) і фразеологічно (новостворені словосполучення номінативного характеру) для вираження понять, що відображають сферу суспільно-виробничого, політичного життя (Нечипоренко, 2020).

На думку А. О. Козьмик, формування і функціонування категорії політичної термінології нерозривно пов'язане з розвитком соціальних понять, саме тому аналізувати цей вид термінології неможливо окремо від соціального життя та розвитку населення, в якому вона функціонує і перебуває з ним в ще тіснішому зв'язку, ніж будь-які інші термінологічні системи (Козьмик, 2012).

За спостереженнями К. В. Василенко, у політичному дискурсі спостерігаються авторські художньо-творчі елементи, які зводяться до створення нових термінів (Василенко, 2020). Особливу увагу звертають на себе новоутворення в лексиці. Наукові дослідження І. В. Холявко політичних процесів і тенденцій передбачають появу нових відкриттів, введення нових понять і нової термінології (Холявко, 2004). В політичному дискурсі фігурує багато неологізмів, запропонованих політиками.

У монографіях і статтях на політичні теми можна зустріти латинські і французькі слова і вирази, які сприяють, на думку Т. Г. Попової та Н. В. Таратиної, створенню урочистого, консервативно-піднесеного стилю (Попова, Таратинова, 2009). В українському політичному дискурсі латинські і французькі слова зустрічаються набагато рідше. Однак спостерігається використання термінів, які прийшли з британського й американського варіантів англійської мови. Вони часто пишуться в англійській орфографії або перекладаються способами калькування, транскрипції і транслітерації.

Дослідниця О. В. Білобородова зазначає, що політичні терміни є переважно поліфункціональними (Білобородова, 2020). Вони, не змінюючи радикально свого семантичного статусу, можуть входити і до складу політичних теорій, які мають більш-менш упорядковану логічну структуру, і до складу газетно-політичних та інших текстів, і до складу повсякденної мови. Таким чином, політична термінологія не відділяється різко в семантичному відношенні від повсякденної мови так, як це характерно для більшої частини природничо-наукової термінології.

Політична лексика зафіксована у науковій, науково-популярній галузевій літературі, різноманітних навчальних та методичних посібниках, термінографічних працях, а також її вживають в усному спілкуванні фахівці цієї галузі. Політична лексика переважає не тільки в науковому стилі, терміни широко використовуються також у публіцистичному стилі. Їх можна знайти в газетах та журналах, як правило, політичні терміни є запозиченими (Попова, 2013). Найбільше таких лексем можна зустріти в англійській мові. Переклад англійських політичних термінів на українську мову вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання термінології рідною мовою. У процесі передачі професійної лексики з англійської мови на українську велике значення має взаємодія терміна саме з контекстом, завдяки чому виявляється пряме значення слова (Чепелева, Александрова, 2019).

Отже, політична термінологія включає терміни, які використовуються для позначення організації держави, характеру взаємовідносин між учасниками, способу керівництва суспільством тощо. Доступність ЗМІ широкій аудиторії і політична компетентність населення

розширюють сферу вживання суспільно-політичних термінів, які сприймаються і розуміються більшістю представників суспільства.

При порівнянні суспільно-політичної термінології з іншими терміносистемами спостерігаються її особливості у сферах політики та суспільства: менша строгість, упорядкованість та залежність значення деяких термінів від відповідних ідеологічних ідей. Терміни багатьох наук є відмінною рисою публіцистичного дискурсу, крім того, їх значення реалізується в контексті ідеології суспільства й «ідейної спрямованості тексту» (Комиссаров, 2013: 118).

Необхідно також зазначити, що галузь суспільно-політичних відносин, яку обслуговує суспільно-політична термінологія, охоплює як внутрішні проблеми цієї країни, так і область зовнішніх відносин і тому постійно перебуває у контакті з іншими мовами. Саме тут спостерігається активне взаємозапозичення слів, подібність та зближення семантичних процесів, що протікають у різних мовах, поява та поширення нових термінів та напівтермінів.

Актуальність теми суспільно-політичного перекладу полягає в тому, що в сучасних умовах переклад суспільно-політичних текстів набуває особливого значення, виступаючи як засіб пропаганди і знаряддя ідеологічної боротьби. Обсяг видаваних щорічно суспільно-політичних текстів, орієнтованих на іншомовну аудиторію, достатньо великий і в міру зростання міжнародних зв'язків продовжує збільшуватися. До таких текстів відносяться виступи державних, партійних і громадських діячів, публікації міжнародних, урядових та громадських організацій; статті, присвячені боротьбі за мир, розрядці міжнародної напруженості, скороченню і обмеженню озброєнь, національно-визвольному руху і економічним відносинам (Гейко, 2019).

Переклад як багатоаспектне явище не тільки являє собою перекодування семантико-синтаксичних структур, а й відображає мовне бачення ситуації, мовну картину світу, втілювану в тексті, який завжди є національно своєрідним (Ребрій, 2016). Такі умови прийнято називати екстралінгвістичними факторами (Антонова, 2017). Особливе значення позамовні компоненти мають при перекладі національно маркованої лексики. Також застосовуються поняття «лакуна», «культурна реалія», «екзотизм».

Для встановлення значення висловлювання та його перекладу українською мовою необхідний контекст, тобто група об'єднаних

слів, речень чи група речень. Однак нерідкі випадки, коли навіть широкий контекст недостатній для з'ясування змісту висловлювання; інакше кажучи, сенс висловлювання не вичерпується його лінгвістичним значенням. Це відбувається у тих випадках, коли для розуміння того чи іншого слова чи виразу необхідне знання відповідної реалії чи знайомство з тим історичним фактом чи літературним твором, на який є посилання у тексті (Антонова, 2017). Розуміння реалії ґрунтується на знанні реального факту дійсності, що стоїть за словами.

Отже, суспільно-політичний переклад — самостійний вид перекладу, що виділяється за такими критеріями: наявність елементів художнього та спеціального перекладу, тип і характер тексту, що перекладається, лексичне та тематичне наповнення, функціональна та прагматична спрямованість тексту оригіналу, вимоги до перекладу, функції перекладача, екстралінгвістичні ознаки тощо.

На лексичному рівні складнощі викликає переклад багатозначних слів, неологізмів, фразеологізмів, слів іноземного походження, імен власних, скорочень, безеквівалентної лексики; на граматичному рівні — атрибутивних словосполучень, у тому числі багаточленних конструкцій, прямої мови; на стилістичному рівні — відхилень від літературної норми, стилістичних фігур мови та експресивних засобів (Гейко, 2019).

Розбіжність мови перекладу та мови оригіналу у лексичному та граматичному плані, наявність або відсутність еквівалента у мові перекладу, лексична сполучуваність, врахування екстралінгвістичної ситуації, ідеологічні (світоглядні) норми, що діють у мові оригіналу та перекладу, та інші фактори визначають вибір перекладацької відповідності та способу перекладу суспільно-політичної термінології (Комиссаров, 2013).

Вивчивши загальні особливості аналізованого нами матеріалу, можемо перейти до розгляду застосованих екстралінгвістичних факторів, трансформацій і виявлення найбільш загальнозживаних прийомів для перекладу англійської суспільно-політичних термінів українською мовою.

При перекладі суспільно-політичного тексту для повноцінної передачі мовних засобів, використаних для надання певного впливу на адресата, перекладач повинен керуватися вже усталеними способами

перекладу, але також мати високий рівень базової компетентності в політиці і політичних науках, розуміти суть наукових дискусій в цій області для коректного перекладу.

Аналіз матеріалу дослідження дозволив виділити такі приклади транслітерації:

«...**populism** he promoted persists, and has a grip in some state party arms». — «...**популізм**, який він пропагував, зберігається, і він має владу в деяких державних партійних озброєннях».

«With their example to guide us, together we must firmly and forcefully condemn the **anti-Semitism** that is still far too common today.» — «З їхнім прикладом разом ми повинні твердо і рішуче засудити **антисемітизм**, який все ще занадто поширений нині.»

«Last year a number of American **Senators and Congressmen** visited...» — «У минулому році американські **сенатори і конгресмени** відвідали...»

Прикладами транскрипції в проаналізованому матеріалі є:

«The **Alliance** is grounded in the Universal Declaration of Human Rights...» — «**Альянс** ґрунтується на Загальній декларації прав людини...»

Отже, терміни, відсутні як культурна реалія в українській мові, відповідно не мають перекладу і тому передаються шляхом транскодування.

В наступних прикладах для перекладу слів може бути використаний метод калькування, тому що в одиниці, що перекладається є складові, і їх поєднання зрозуміле одержувачу переказу.

«That is why the U. S. has recently implemented additional **sanction** against 37 persons...» — «І тому нещодавно США запровадили додаткові **санкції** проти 37 осіб...»

«...there are some kind of **negotiations** about the future visit of Zelensky to the **White House**». — «...проходять певні **переговори** щодо майбутнього візиту Зеленського до **Білого дому**».

«It has deep roots in both the **Republican and Democratic parties**.» — «Вона має глибоке коріння як в **республіканській, так і в демократичній партіях**.»

Для передачі інтернаціональних термінів застосовуються функціональні заміни, які за формою і змістом повністю збігаються з суспільно-політичними термінами англійської мови:

«Given our prominent share in the **globalization** process...» — «Враховуючи нашу помітну частку в процесі **глобалізації**...»

«Youth is also virtually excluded from Congress, the average age of members of the Senate being 56 years and of the **House** 51 years». — «Практично молодь також виключена з конгресу, середній вік членів Сенату — 56 років, а **Палати представників** — 51».

Описовий переклад (інтерпретація/експлікація) також широко застосовується при перекладі безеквівалентної лексики, до якої відноситься велика кількість англійських суспільно-політичних термінів.

«Through the Civil War, the Great Depression, **World War**...» — «Завдяки громадянській війні, Великій депресії, **Першій світовій війні**...»

«The Senate may vote on the governor's confirmation during the **lame-duck** session, but the House will probably postpone its vote until next year». — «Сенат, можливо, поставить на голосування питання затвердження губернатора на своєму засіданні **до передачі повноважень новообраному складу**. Щодо палати представників, то вона, можливо, відкладе голосування до наступного року».

Варто також зазначити, що одним із найважливіших екстралінгвістичних факторів при перекладі суспільно-політичних текстів є дотримання політичної коректності. Для повного та об'єктивного аналізу політично коректної лексики та способів її перекладу українською необхідно визначити ступінь використання таких лексичних одиниць у контексті.

Висновки. У статті були виявлені засоби та методи передачі інформації, до яких перекладач вдається, працюючи з суспільно-політичним текстом. Таким чином, бачимо, що найчастотнішими засобом перекладу політичних термінів є функціональна заміна та транслітерація. Менш частотним — прийом калькування. На останньому місці — описовий переклад та транскрипція. Було вивчено екстарлінгвістичні аспекти перекладу текстів суспільно-політичної тематики. Екстарлінгвістичні фактори мови є невід'ємними складовими самого процесу мови (комунікативного акта), без яких мова немислима. У свою чергу, перекладачеві як учаснику акта комунікації абсолютно необхідне володіння екстарлінгвістичною інформацією, тобто знання, крім мови оригіналу та мови перекладу, способів переходу від першої до другої, а також предмета та ситуації комунікації.

При розгляді цих аспектів нами було зроблено висновок, що для якісного перекладу реалій та політично коректної лексики необхідно

мати знання культури, політики та соціальних факторів іншомовної країни.

Також встановлено, що суспільно-політична термінологія не з'явилася в один день, над нею стоять сотні років наполегливої роботи дипломатів-перекладачів, які витратили багато часу на узгодження тих чи інших спірних термінів та напівтермінів. А спроба з тих чи інших причин відійти від норм, що встановилися, може невиправдано посилити роль особистої інтерпретації, створити ілюзію зміни позиції держави, привести матеріал у дисонанс з існуючими формулюваннями з того чи іншого питання.

ЛІТЕРАТУРА

- Антонова Т. В. Влияние экстралингвистических факторов на перевод лексики с национально-культурным компонентом. *Litera*. 2017. № 4. С. 46–52.
- Антонюк О. В., Вусик Г. М. Сучасний політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. *The 2nd International scientific and practical conference «Priority directions of science and technology development»*. Kyiv, Ukraine, 2020. С. 213–217.
- Білобородова О. В. Політична лексика в сучасному англійському вокабулярі (на матеріалі англомовних ЗМІ): магістерська роб. Кам'янець-Подільський, 2020. 99 с.
- Василенко К. В. Англійськомовний політичний дискурс: лінгвістичний параметр. *Магістерські студії: альманах*. 2020. № 20. С. 27–29.
- Гейко Н. Р. Закономерности и критерии перевода общественно-политической лексики в публицистическом дискурсе (на материале русского и английского языков): дис. ... канд. фил. наук: специальность 10.02.20. Челябинск, 2019. 210 с.
- Карабута О. П. Сучасна суспільно-політична лексика. Херсон: Айлант, 2012. С. 69–72.
- Козьмик А. А. Деякі аспекти формування та функціонування суспільно-політичної термінології англійської мови. *Вісник Запорізького державного університету*. 2012. № 1. С. 1–4.
- Колесникова С. Н. Особенности политического дискурса и его интерпретация. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2011. № 33 (248). С. 67–69.
- Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). М.: Альянс, 2013. 253 с.
- Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: Текстуалізація реальності: монографія. Одеса: Чорномор'я, 2007. 156 с.
- Маник С. А. Современные техники интерпретации английской общественно-политической терминологии. М.: Моск. гос. обл. ун-т, 2014. 278 с.
- Нечипоренко Б. О. Особливості передачі професійної лексики на матеріалах сучасних англомовних ЗМІ. *Collection of scientific papers «New Philology»*. 2020. № 80. С. 61–66.
- Поліщук Н. Активність інноваційних процесів у словниковому складі сучасних мас-медіа. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Проблеми української термінології. 2016. № 842. С. 146–150.

Попова О. В. Лексико-семантична складова політичного мовлення (на матеріалі передвиборчого дискурсу). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2013. № 32. С. 316–319.

Попова Т. Г., Таратынова Н. В. Политический текст и его лексические особенности. *Известия Тульского государственного университета*. Гуманитарные науки. 2009. № 2. С. 90–97.

Равочкин Н. Н. Особенности политического дискурса. *Вестник Костромского государственного университета*. 2018. № 3. С. 244–250.

Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства: конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» факультету іноземних мов. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 116 с.

Романюк А. Б. Аналіз досліджень політичного дискурсу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 743. С. 200–209.

Синеокая Н. А. Характеристика политического дискурса. *Современные проблемы науки и образования*. 2012. № 6. URL: <http://www.scienceeducation.ru/ru/article/view?id=7695>

Токарева И. В. Аспекты терминологизации немецких лексических заимствований (сущность дефиниции терминопонятия «общественно-политическая лексика»). *Актуальные вопросы филологических наук*. Чита: Молодой ученый, 2011. С. 134–137.

Холянов І. В. Суспільно-політична лексика у пресі 90-х років ХХ ст. (семантико-функціональний аналіз): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Кропивницький, 2004. 20 с.

Чепелева Е. В., Александрова Н. Ю. О некоторых особенностях перевода политических терминов. *Московский государственный областной университет*. 2019. С. 654–659.

Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. М.: Гнозис, 2004. 324 с.

ВЛИЯНИЕ ЭКСТРАЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ НА КАЧЕСТВО ПЕРЕВОДА ТЕРМИНОЛОГИИ АНГЛИЙСКИХ ТЕКСТОВ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ ТЕМАТИКИ НА УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК

Константин Чумаченко

соискатель высшего образования второго (магистерского) уровня по специальности
035 Филология Государственного учреждения «Южноукраинский национальный
педагогический университет имени К. Д. Ушинского»
Одесса, Украина
e-mail: kostya4yma4enko@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-3990-937X>

Анна Палёнова

соискатель высшего образования второго (магистерского) уровня по специальности
035 Филология Государственного учреждения «Южноукраинский национальный
педагогический университет имени К. Д. Ушинского»
Одесса, Украина

Анна Нагурняк

соискатель высшего образования второго (магистерского) уровня по специальности
035 Филология Государственного учреждения «Южноукраинский национальный
педагогический университет имени К. Д. Ушинского»
Одесса, Украина

АННОТАЦИЯ

В статье установлено, что наибольший интерес в плане сравнения и перевода вызывает анализ языковых единиц английского и украинского языков на экстралингвистическом уровне с точки зрения их семантической структуры и культурного значения. В рамках проведенного исследования авторами выявлены экстралингвистические аспекты, переводческие средства и методы передачи информации, к которым переводчик прибегает, работая с общественно-политическим текстом. В ходе исследования установлено, что особенность общественно-политического перевода состоит в том, чтобы передать и показать средства передачи информации, и которым переводчик прибегает в общественно-политическом тексте, в котором на первый план выдвигается не простая передача или который не рассматривается с точки зрения его эстетической ценности, а где раскрывается аксиологический аспект его содержания. Ведь успех текста определяется тем, насколько эффективно используются в переводе языковые средства воздействия и насколько передовой текст отвечает принятым в другом языковом коллективе нормам массовой коммуникации. Авторы пришли к выводу, что любой перевод, ориентированный на передачу только со-

держания общественно-политического текста и игнорирующий необходимость обеспечить его культурную адаптацию, в принципе не может быть признан адекватным. Подводя итоги, обозначим, что при переводе общественно-политических терминов необходимо использовать определенные приемы. Путем анализа авторами выявлено, что основными переводческими трансформациями для качественного перевода общественно-политических терминов являются: калькирование, транслитерация и транскрипция, описательный перевод, функциональная замена.

Ключевые слова: общественно-политическая лексика, общественно-политическая терминология, политический дискурс, экстралингвистика, СМИ, публицистический дискурс, перевод, качество перевода.

INFLUENCE OF EXTRALINGUISTIC FACTORS ON THE QUALITY OF TRANSLATION OF THE TERMINOLOGY OF ENGLISH TEXTS OF PUBLIC AND POLITICAL TOPICS INTO THE UKRAINIAN LANGUAGE

Konstantin Chumachenko

Master Student in Philology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical
University named after K. D. Ushinsky»,
Odessa, Ukraine
e-mail: kostya4yma4enko@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3990-937X>

Hanna Palonova

Master Student in Philology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical
University named after K. D. Ushinsky»,
Odessa, Ukraine

Hanna Hahirniak

Master Student in Philology, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical
University named after K. D. Ushinsky»,
Odessa, Ukraine

SUMMARY

This article has established that the analysis of the linguistic units of the English and Ukrainian languages at the extralinguistic level from the point of view of their semantic structure and cultural significance is of the greatest interest in terms of comparison and translation. Within the framework of the study, the authors identified extralinguistic aspects, translation means and methods of

transferring information, which the translator uses when working with a socio-political text. In the course of the study, it was established that the peculiarity of socio-political translation is to convey and show the means of transmission of information, which the translator uses in a socio-political text, in which not a simple transmission is highlighted or which is not considered from the point of view of its aesthetic values, and where the axiological aspect of its content is revealed. After all, the success of a text is determined by how effectively language means of influence are used in translation and how an advanced text meets the norms of mass communication adopted in another language community. The authors concluded that any translation focused on conveying only the content of a socio-political text and ignoring the need to ensure its cultural adaptation, in principle, cannot be recognized as adequate. Summing up, we will indicate that when translating socio-political terms, it is necessary to use certain techniques. By means of analysis, the authors revealed that the main translation transformations for high-quality translation of socio-political terms are: tracing, transliteration and transcription, descriptive translation, functional replacement.

Key words: socio-political vocabulary, socio-political terminology, political discourse, extralinguistics, mass media, publicistic discourse, translation, translation quality.

REFERENCES

- Antonova T. V. (2017). Vliyanie ekstralingvisticheskikh faktorov na perevod leksiki s nacional'no-kul'turnym komponentom [The influence of extralinguistic factors on the translation of vocabulary with a national-cultural component]. *Litera*. № 4. P. 46–52.
- Antonyuk O. V., Vusik G. M. (2020). Suchasnij politichnij diskurs yak ob'ekt lingvistichnih doslidzhen' [Modern political discourse as an object of linguistic research]. The 2nd International scientific and practical conference «Priority directions of science and technology development», Kyiv, Ukraine. P. 213–217.
- Biloborodova O. V. (2020). Politichna leksika v suchasnomu anglijs'komu vokabulyari (na materialii anglo-movnih ZMI) [Political vocabulary in modern English vocabulary (on the material of English-language media)]: magisters'ka rob. Kam'yanec'-Podil's'kij. 99 p.
- Vasilenko K. V. (2020). Anglijs'komovnij politichnij diskurs: lingvistichnij parameter [English-language political discourse: a linguistic-stylistic parameter.]. *Magisters'ki studii*. Al'manah. № 20. 2020. Herson. HDU. P. 27–29.
- Gejko N. R. (2019). Zakonomernosti i kriterii perevoda obshchestvenno-politicheskoi leksiki v publicisticheskoi diskurse (na materiale russkogo i anglijskogo yazykov) [Regularities and criteria of translation of socio-political vocabulary in journalistic discourse (on the material of Russian and English languages)]: diss... kand. Fil. nauk: special'nost' 10.02.20. Chelyabinsk. 210 p.
- Karabuta O. P. (2012). Suchasna suspil'no-politichna leksika [Modern socio-political vocabulary]. Herson: Ajlant. P. 69–72.
- Koz'mik A. A. (2012). Deyaki aspekti formuvannya ta funkcionuvannya suspil'no-politichnoi terminologii anglijs'koï movi [Some aspects of the formation and functioning

of socio-political terminology of the English language]. *Visnik Zaporiz'kogo derzhavnogo universitetu*. P. 1–4.

Kolesnikova S. N. (2011). Osobennosti politicheskogo diskursa i ego interpretaciya [Features of political discourse and its interpretation]. *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta*. № 33 (248). P. 67–69.

Komissarov V. N. (2013). Teoriya perevoda (lingvisticheskie aspekty) [Translation theory (linguistic aspects)]. M.: Al'yans. 253 p.

Kondratenko N. V. (2007). Ukraïns'kij politichnij diskurs: Tekstualizaciya real'nosti [Ukrainian political discourse: Textualization of reality]: Monografiya. Odesa: Chornomor'ya. 156 p.

Manik S. A. (2014). Sovremennye tekhniki interpretacii anglijskoj obshchestvenno-politicheskoi terminologii [Modern techniques of interpretation of English socio-political terminology]. M.: Mosk. gos. obl. un-t. 278 p.

Nechiporenko B. O. (2020). Osoblivosti peredachi profesijnõ leksiki na materialah suchasnih anglo-movnih ZMI [Peculiarities of professional vocabulary transfer on the materials of modern English-language mass media]. Collection of scientific papers «New Philology». № 80. P. 61–66.

Polishchuk N. (2016). Aktivnist' innovacijnih procesiv u slovnikovomu skladi suchasnih mas-media [Activity of innovative processes in the vocabulary of modern mass media]. *Visnik Nacional'nogo universitetu "L'viv's'ka politekhnika"*. Problemi Ukraïns'koï terminologii. № 842. P. 146–150.

Popova O. V. (2013). Leksiko-semantichna skladova politichnogo movlennya (na materialii peredviborchoho diskursu) [Lexical and semantic component of political speech (on the material of pre-election discourse)]. *Naukovi praci Kam'yanec'-Podil's'kogo nacional'nogo universitetu im. Ivana Ogiienka. Kam'yanec'-Podil's'kij: Aksioma*. № 32. P. 316–319.

Popova T. G., Taratynova N. V. (2009). Politicheskij tekst i ego leksicheskie osobennosti [Political text and its lexical features]. *Izvestiya Tul'skogo gosudarstvennogo universiteta. Gumanitarnye nauki*. № 2. P. 90–97.

Ravochkin N. N. (2018). Osobennosti politicheskogo diskursa. *Vestnik Kostromskogo gosudarstvennogo universiteta* [Features of political discourse]. № 3. P. 244–250.

Rebrij O. V. (2016). Vstup do perekladoznavstva [Introduction to translation studies]: konsept lekcij dlya studentiv osvityno-kvalifikacijnogo rivnya «Bakalavr» fakul'tetu inozemnih mov. H.: HNU imeni V. N. Karazina. 116 p.

Romanyuk A. B. (2012). Analiz doslidzhen' politichnogo diskursu [Analysis of political discourse research]. *Visnik Nacional'nogo universitetu «L'viv's'ka politekhnika»*. № 743. P. 200–209.

Sineokaya N. A. (2012). Harakteristika politicheskogo diskursa [Characteristics of political discourse]. *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya*. № 6. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=7695>

Tokareva I. V. (2011). Aspekty terminologizacii nemeckih leksicheskikh zaimstvovanij (sushchnost' definicij terminoponyatiya «obshchestvenno-politicheskaya leksika») [Aspects of terminology of German lexical borrowings (the essence of the definition of the term "socio-political vocabulary")]. *Aktual'nye voprosy filologicheskikh nauk. CHita: Izd-vo «Molodoy uchenyj»*. P. 134–137.

Holyavko I. V. (2004). Suspil'no-politichna leksika u presi 90-h rokiv HKH st. (semantiko-funkcional'nij analiz) [Socio-political vocabulary in the press of the 90s of the twentieth cen-

туры. (semantic-functional analysis): avtoref. dis... kand. filol. nauk: 10.02.01. Kropivnic'kij. 20 p.

Chepeleva E. V., Aleksandrova N. Y. (2019). O nekotoryh osobennostyah perevoda politicheskikh terminov [About some features of translation of political terms]. Moskovskij gosudarstvennyj oblastnoj universitet. P. 654–659.

Shejgal E. I. (2004). Semiotika politicheskogo diskursa [Semiotics of political discourse]. M.: Gnozis, 324 p.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2021

III. РЕЦЕНЗІЇ

